

Ptaki zimową porą w Polsce

Magdalena Fertsch ¹

Dwie lekcje:

Jakie ptaki spędzają zimę w Polsce?

Jakie ptaki odwiedzają nasze karmniki?

Cele ogólne:

- ◆ pogłębianie zainteresowania ptakami.
- ◆ kształtowanie poczucia odpowiedzialności za życie i zdrowie ptaków spędzających zimę w Polsce;
- ◆ zdobywanie umiejętności obserwacji ptaków i jej dokumentowania.

Adresaci: uczniowie klas szóstych.

Scenariusz może znaleźć zastosowanie również w pracy z uczniami klas czwartych i piątych. Zgodnie z programem DKW-4014-241/99 zagadnienia związane z ptakami omawiane są w klasie szóstej. Autorami programu są J. Fojt-Jasińska, K. Szarowska, I. Tarnawa-Januszek, W. Chmielewski, P. Januszek: *Przyroda*.

Prezentowany scenariusz proponuję wykorzystać podczas zajęć lekcyjnych. Może on być również wykorzystany do realizacji zajęć pozalekcyjnych.

Zastosowane aktywne metody nauczania:

- ◆ burza mózgów,
- ◆ obserwacja,
- ◆ wykonanie prezentacji graficznej na papierze o A2.

Zgodność z treściami nauczania podstawy programowej kształcenia ogólnego:

(...) 1. Wspólne cechy budowy i czynności organizmów. 3. Przykłady różnorodności (...) zwierząt. 7. 1) Składniki naturalnego krajobrazu. 18. Wpływ człowieka na środowisko przyrodnicze (...).

Opis przebiegu zajęć

Lekcja pierwsza: **Jakie ptaki spędzają zimę w Polsce?**

Czas realizacji: 2 x 45 minut w październiku lub listopadzie.

Metody:

- ◆ burza mózgów,
- ◆ przetwarzanie zdobytych wiadomości z różnych źródeł w formie prezentacji graficznej.

Cele operacyjne

Uczeń:

- ◆ korzysta z różnych źródeł wiadomości o ptakach;
- ◆ planuje realizację własnego pomysłu;
- ◆ systematycznie realizuje własny projekt;

---

¹ Nauczycielka przyrody w Szkole Podstawowej im. Adama Mickiewicza w Skokach.

- ◆ zebrane wiadomości wykorzystuje do tworzenia prezentacji, w tym krzyżówek, rebusów i zagadek;
- ◆ dokonuje samooceny zgodnie z podanymi kryteriami.

Miejsce realizacji scenariusza: sala lekcyjna.

Materiały dydaktyczne:

- Podręcznik: J. Fojt-Jasińska, K. Szarowska, I. Tarnawa-Januszek, W. Chmielewski, P. Januszek: *Przyroda*, Wydawnictwo ABC, Poznań, 2001.
- Atlas do przyrody „Świat w porach roku”. Wydawnictwo Demart, Warszawa, 2003.
- Książki:
  - Dobrowolski K. A., Jabłoński B.: *Ptaki Europy*”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
  - Jonsson L.: *Ptaki Europy i obszaru śródziemnomorskiego*, MUZA S.A, Warszawa, 1998.
  - Sauer F.: *Ptaki lądowe*, Świat Książki, Warszawa 1995.
  - Sauer F.: *Ptaki wodne*, Świat Książki, Warszawa 1996.
  - Sterry P., Cleave A., Clements A., Goodfellow P.: *Ptaki Europy*, HORYZONT, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media, Warszawa, 2002.
  - Stichmann W., E. Kretzschmar: *Spotkania z przyrodą. Zwierzęta*, MULTICO Oficyna Wydawnicza, Warszawa, 1998.
  - Vasak P.: *Ptaki leśne*, Oficyna Wydawnicza „Delta W-Z” 1983.
- Duże arkusze papieru.
- Pisaki, kredki, papier kolorowy.

Realizacja:

Lekcja poprzedzona jest losowaniem karteczek z napisami nazw ptaków spędzających zimę w Polsce. Losowanie oraz zapoznanie z instrukcją odbywa się na 2 tygodnie przed planowaną lekcją.

Uczniowie przynoszą na lekcję materiały według wcześniej podanej instrukcji.

INSTRUKCJA:

- ◆ Autor pracy (imię i nazwisko ucznia);
- ◆ Polska i łacińska nazwa gatunkowa ptaka zimującego w Polsce;
- ◆ Wizerunek ptaka (fotografia lub rysunek);
- ◆ Wymiary i ubarwienie;
- ◆ Inne charakterystyczne cechy;
- ◆ Czym się żywi?
- ◆ Rozmnażanie i opieka nad potomstwem;
- ◆ Rozrywka umysłowa;
- ◆ Źródło powyższych wiadomości według własnego pomysłu
- ◆ Estetyka pracy.

Łącznie 10 punktów

Burza mózgów: Jak przedstawić zgromadzone wiadomości?

List gończy, mapa skojarzeń, rozbudowany opis, zastosowanie napisów różnej wielkości, plan pracy w postaci szkicu, pomysły graficzne, itp.

Samodzielna praca uczniów. Możliwość korzystania na lekcji z podanego zbioru książek (lub innego) w celu zdobycia brakujących informacji.

Samoocena. Uczniowie indywidualnie dokonują samooceny swej pracy i zapisują przewidywaną ocenę w zeszytcie.

Zadanie domowe. Co jest przyczyną ptasich wędrówek? (na podstawie podręcznika lub innych źródeł).

Lekcja druga: **Jakie ptaki odwiedzają nasze karmniki?**

Czas realizacji: 45 min. w grudniu, styczniu lub lutym.

Metody:

- ◆ prezentacja wyników obserwacji;
- ◆ sporządzenie na podstawie zgromadzonej dokumentacji obserwacji planu pt. „Rozmieszczenie ptaków odwiedzających karmniki na terenie .....”.

Cele operacyjne:

- ◆ posiada nawyk dokarmiania ptaków zimą;
- ◆ potrafi zdawać relację z poczynionych obserwacji;
- ◆ zna sposoby dokarmiania ptaków;
- ◆ korzysta z książek zawierających fotografie, ilustracje oraz opis ptaków spędzających zimę w Polsce;
- ◆ wykorzystuje dokumentację własnej obserwacji do pracy w grupie.

Miejsce realizacji scenariusza: sala lekcyjna.

Materiały dydaktyczne:

- ◆ Indywidualne karty obserwacji;
- ◆ Zbiorcze karty obserwacji;
- ◆ Prezentacje ptaków spędzających zimę w Polsce wykonane przez uczniów podczas lekcji *Jakie ptaki spędzają zimę w Polsce?*
- ◆ Jeden duży plan terenu, na którym uczniowie prowadzili obserwację dokarmianych ptaków, np. plan gminy Skoki;
- ◆ Sylwetki i nazwy ptaków do umieszczenia na planie i sporządzenia jego legendy;
- ◆ Podręcznik i książki wykorzystywane Podczas lekcji *Jakie ptaki spędzają zimę w Polsce?*

Realizacja

Lekcja poprzedzona jest przygotowaniem ptasich stołówek (październik – listopad), zapoznaniem z wiadomościami *Czym dokarmiać ptaki?* oraz rozpoczęciem dokarmiania ptaków.

Na lekcje uczniowie przynoszą wypełnione karty obserwacji ptaków odwiedzających ich karmniki. Obserwacje dokonywane były w ciągu dwóch tygodni. Uczniowie na bieżąco przynosili nauczycielowi wpisy do swojej karty w celu ich potwierdzenia przez nauczyciela w ostatniej kolumnie. Obserwacje prowadzone były o wybranej przez ucznia porze.

Podział zespołu klasowego na cztero- lub pięcioosobowe grupy. Kryterium przynależności do danej grupy stanowi miejsce zamieszkania (ulica, dzielnica, miejscowość).

ZBIORCZA KARTA OBSERWACJI PTAKÓW

Teren, na którym prowadzone były obserwacje (miejscowość, dzielnica, ulica, itp.)	Termin obserwacji	Rodzaj ekosystemu znajdującego się w pobliżu (park, las, jezioro, itp.)	Jakie ptaki zaobserwowano?	Jaki pokarm spożywały?	Opis pogody	Osoby prowadzące obserwacje

Wnioski z obserwacji na temat: *Jak pomóc ptakom przetrwać zimę?*

W formułowaniu wniosków brali udział:.....
 .....

Uczniowie prezentują wyniki swojej pracy w grupach. Na plan terenu obserwacji nanoszą napisy i sylwetki obserwowanych ptaków w odpowiedniej ilości.

Legenda planu zawiera sylwetki i nazwy zaobserwowanych ptaków oraz sposób ilościowego ich przedstawienia:

1 sylwetka – bardzo mało;

3 sylwetki – mało;

6 sylwetek – dużo;

10 sylwetek – bardzo dużo.

Praca indywidualna. Uczniowie indywidualnie na kartkach gromadzą pomysły na temat: *Działania mieszkańców naszej miejscowości sprzyjające życiu ptaków zimą.*

Ocena pracy uczniów. Ocenie podlega dokładność wypełnienia indywidualnej i zbiorczej karty obserwacji:

- ◆ Systematyczność wypełniania indywidualnej karty obserwacji – 3 pkt.
- ◆ Wypełnianie wszystkich kolumn – 1 pkt.
- ◆ Zgodna praca w grupie – 1 pkt.
- ◆ Udział w formułowaniu wniosków w grupach – 1 pkt.
- ◆ Co najmniej dwa prawidłowe wnioski w pracy indywidualnej. – 1 pkt.

0–2 pkt. – ocena niedostateczna

3 pkt. – ocena dopuszczająca

4 pkt. – ocena dostateczna

5 pkt. – ocena dobra

6 pkt. – ocena bardzo dobra

7 pkt. – ocena celująca

Praca domowa.

Kontynuować dokarmianie ptaków już bez obserwacji.

Przygotować na kartce A4 lub A3 szkic swego karmnika w skali 1:1, jako instrukcję jego wykonania dla uczniów innych klas.

Ewaluacja

Proponowane scenariusze zajęć należy traktować całościowo. Ich fragmenty zostały wykorzystane podczas lekcji przyrody w kl. VI c, w Szkole Podstawowej im. A. Mickiewicza w Skokach, w roku szkolnym 2004/2005, w następującym zakresie:

- Częściowo scenariusz *Jakie ptaki spędzają zimę w Polsce?*. Uczniowie na lekcji uzupełniali własny zbiór zgromadzonych wiadomości. Natomiast umieszczenie ich na arkuszu papieru odbywało się w domu. Podczas lekcji miała miejsce organizacja wystawy tych prac w sali przyrodniczej i na korytarzu szkoły.
- Niewielki fragment scenariusza *Jakie ptaki odwiedzają nasze karmniki?*
- Ustne zdawanie sprawy z obserwacji poczynionych podczas dokarmiania ptaków, z wykorzystaniem prezentacji do identyfikowania.

Wnioski z ewaluacji:

- ◆ Systematyczne gromadzenie wiadomości według instrukcji okazało się koniecznym warunkiem sukcesu – zdobycia oceny celującej. Do takiego wniosku doszli sami uczniowie.

- ◆ Zapowiedź umieszczenia na prezentacji własnego imienia i nazwiska zwiększyła poczucie odpowiedzialności za własną pracę, wpłynęła mobilizująco na przebieg zajęć, podniosła stopień zaangażowania emocjonalnego uczniów.
- ◆ Posługiwanie się nazwami gatunkowymi ptaków, np. dzwonic, jemiołuszka, kwiczoł, grubodziób sprawiała uczniom satysfakcję z poznania tego fragmentu najbliższego otoczenia.
- ◆ Dokarmianie ptaków było kontynuowane przez większą część klasy nawet po zakończeniu ustnego zdawania sprawy z obserwacji.
- ◆ Poznawaniu gatunków ptaków sprzyja wcześniejszy udział uczniów w wycieczce przyrodniczej do Muzeum Łowiectwa i Środowiska Przyrodniczego Wielkopolski w Uzarzewie.

Temat: Ptaki zimową porą w Polsce
CZŁOWIEK W ŚRODOWISKU PRZYRODNICZYM
Relacja. Konflikty. Współdziałanie. Wyzwania

